

ב"ה. בפרוס 'שנת-הקהל' תשפ"ג.

בדין
'מצות הקהל'
בזמן המקדש
והשלכותיה
בזמן הזה

בעריכת
הרב יהושע יחזקאל סופר שליט"א

190 דברים פרק לא

(י) וַיֵּצֵא מֹשֶׁה אוֹתָם לֵאמֹר מִקֵּץ שִׁבְעַ שָׁנִים בְּמַעַד שְׁנַת הַשְּׁמִטָּה בְּחַג
הַסְּכּוֹת: (יא) בָּבוֹא כָּל יִשְׂרָאֵל לִרְאוֹת אֶת פְּנֵי יְדֹן אֱלֹהֶיךָ בַּמָּקוֹם
אֲשֶׁר יִבְחַר תִּקְרָא אֶת הַתּוֹרָה הַזֹּאת נֶגֶד כָּל יִשְׂרָאֵל בְּאַזְנֵיהֶם:

(יב) אֶת הָעָם הָאֲנָשִׁים וְהַנָּשִׁים וְהַטָּף וְגֵרְךָ אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ לְמַעַן
יִשְׁמְעוּ וְלִמְעַן יִלְמְדוּ וַיִּרְאוּ אֶת יְדֹן אֱלֹהֵיכֶם וְשָׁמְרוּ לַעֲשׂוֹת אֶת כָּל
דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת: (יג) וּבִנְיָהֶם אֲשֶׁר לֹא יָדְעוּ יִשְׁמְעוּ וְלִמְדוּ לִירְאָה
אֶת יְדֹן אֱלֹהֵיכֶם כָּל הַיָּמִים אֲשֶׁר אַתֶּם חַיִּים עַל הָאָדָמָה אֲשֶׁר אַתֶּם
עֹבְרִים אֶת הַיַּרְדֵּן שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ:

תוכן העניינים:

1. פתח דבר
2. שנה שכולה 'הקהל' – מנא לן?
3. מתוך איזה ספר תורה קרא המלך?
4. מתוך 'ספר העזרה' המונח בקדש הקדשים
5. מי נכנס לקה"ק להוציאו מן הארון?
6. הסייעתא מ'אבי העזרי'
7. הקשיים שברעיון-חדשני זה.
8. ומה עשו בבית שני משנגנז הארון?
9. היינו 'שנה שכולה הקהל'...
10. הגהת ספר המלך מתמשכת גם אחרי סוכות
11. קריאת המלך וחובת ה'היקהלות' – שני דינים
12. 'תשלומי-הקהל' במשך כל ימי החג
13. הנגשת 'ספר העזרה' להשוואת נוסחים – כל השנה!

לתגובות והערות: soferyy@gmail.com

ב"ה.

פתח דבר

ידועה התעסקותו הרבה של כ"ק האדמו"ר מליובאוויטש זי"ע בטיפוח המושג **'שנת-הקהל'**, שעודדה אותנו ללא הרף לפרוס את פעילות ה'הקהל' (שזמנו, לאחר שנת השמיטה, במוצאי יו"ט ראשון של סוכות), על משך כל השנה כולה.

הרבה תמהו: מנא ליה לרבנו להרחיב את מצוות הקהל המפורשת בתורה, מעבר לטקס **חד-פעמי** שנעשה אך ורק במוצאי יו"ט ראשון של סוכות ולהכריז ש'איתפשטותיה' דמצוה זו נמשכת על כל השנה כולה?

ובסייעתא דשמיא נחשפו על ידי הרה"ח ר' פרץ אוריאל בלוי שליט"א, כמה מקורות מעניינים ביותר בנידון, שהם בבחינת 'תגלית-מרעיש' המבססת את מבצע **'שנת-הקהל'** על בסיס הערה של רבנו במכתבו משנת הקהל.

על פי בקשת הר"פ בלוי שליט"א, הוגה-הרעיון, נחלצתי לערוך את הממצאים החדשים בשפה ברורה, ול'הקהלם' בקונטרס שיוצא בעז"ה לכבוד קהל אנ"ש ומקורביהם שיחיו המתכנסים לכנס 'הקהל' המיוחד שאורגן באופן של 'אראנו נפלאות'.

ובוודאי יגרום פרסום הקונטרס נחת רוח עילאית לרבנו הקדוש זי"ע וידרבן את אנ"ש להשלים את **'מבצע הקהל'** ביתר שאת וחיות מחודשת עד לסוף השנה, ונזכה השתא שגם הקב"ה יעשה מה שאומר לישראל לעשות ו'יקהיל' נפוצותינו מארבע כנפות הארץ לבית המקדש השלישי בגאולה השלימה בקרוב ממש.

יוצא לאור שנית יו"ד באלול תשפ"ב ערב 'שנת הקהל' הבעל"ט
העורך: הרב יהושע יחזקאל סופר

שנה שכולה 'הקהל' – מנא לן?

החל משנת תשכ"ז, שאז הכריז הרבי מליובאוויטש נשיא דורנו זי"ע על השנה כולה כ'שנת הקהל' ושידרג את המבצע הזה לקראת שנת תשל"ד, התווספה בתשמ"ח התייחסות מיוחדת לביסוס תואר זה.

במכתבו הכללי לוא"ו תשרי שנת תשמ"ח, שהיתה במוצאי שנת השביעית, מציין הרבי מתחת לתאריך המכתב את התואר 'שנת הקהל' ובהערה בשולי הגליון מתייחס למקור הרעיון לקרא לכל השנה כולה 'שנת הקהל' וזלה"ק:

שנת הקהל:

כן יש לומר, דכל השנה כולה נקראת ע"ש קיום מצות 'הקהל' בחג הסוכות, ע"ד הלשון 'שנת היובל' (בהר כה יג ובכ"מ), שכל השנה נק' על שם תקיעת שופר' (רש"י בהר שם, י) דיוהכ"פ (בהר שם, ט) -

ואף שבשנת היובל יש דיני יובל כל השנה ובלי שינוי [=משא"כ ב'הקהל' שדיניו מסתיימים במעמד ההקהלה בחג הסוכות ותו לא!]- אף ששם השנה ("שנת היובל") אינו ע"ש דינים אלה אלא ע"ש התקיעה ("יובל"), שהיא פעולה חד-פעמית [=הנעשית במוצאי יוה"כ של היובל].

ואולי י"ל שגם בהקהל, כל תכליתו אינו פעולת ההקהל עצמה, אלא התוצאה בימים שלאח"ז, "ליראה גו' כל הימים גו'" (וילך לא, יג) -

ואולי עפ"ז יומתק לשון הכתוב בנוגע לקביעת זמן הקהל "מקץ שבע שנים במועד שנת השמיטה" (וילך שם, ח), וכפרש"י שם¹ "בשנה ראשונה .. שנה .. שמינית קורא אותה שנת השמטה כו'" - להדגיש שזהו"ע השייך להשנה. ולהעיר (שכל) שנה זו נקראת בחז"ל (מגילה יז, ב. סנהדרין צז, א. ועוד) "מוצאי שביעית" עכ"ל.

אלא שעדיין אין הנידון דומה לגמרי לראיה, שהרי דיני היובל נוהגים כל שנת היובל כולה במישור המעשי², משא"כ האירוע של 'הקהל', אף שתוצאתו ["ליראה"] היא פעולה נמשכת³, מ"מ לכאורה אין לה ביטוי הלכתי מעשי במשך שנה זו, לאחר סיום מעמד ההקהל.

¹ דברים לא, י - ד"ה מקץ שבע שנים - בשנה ראשונה של שמטה שהיא השנה השמינית ולמה קורא אותה שנת השמיטה? שעדיין שביעית נוהגת בה בקציר שביעית היוצא למוצאי שביעית: [וגם היא ה'שנה' הראשונה ל'שמיטה הבאה']

² כגון: שחרור עבדים וחזרת השדות והבתים לבעליהם והשבתת הקרקעות.

³ וגם תוצאה זו אמורה להימשך על "כל הימים" [שבפשוטו פירושו הוא: עד ה'הקהל' הבא בעוד שבע שנים ואינה פעולה מיוחדת ל'שנה השמינית' בלבד.

אמנם בשבת בראשית תשכ"ז, הביא הרבי בהתוועדותו תימוכין לשיטתו [שאפשר לעשות פעולות התעוררות ב'הקהל' גם לאחר חלוף זמנה של המצוה שהוא רק במוצאי היום הראשון של החג], מדברי הראב"ן בספר 'המנהיג':⁴

וז"ל: מנהג צרפת לקרות בשמיני עצרת לפני קריאת התורה ספר הקוהלת ...

ואני מצאתי טעם יפה כי שלמה ע"ה בחג אמרו בהקהל, כמו שכתוב במועד שנת השמטה בחג הסוכות בבוא כל ישראל לראות תקרא וגו' הקהל את העם האנשי והנשי והטף וגו' וכתוב ויקהלו אל המלך שלמה בירח האתנים בחג וגו' והוא אומרו בחג בהקהל להוכיח את ישראל, על כן יתכן לאומרו [=את ספר 'קוהלת'] בחג ...

כלומר, לכאורה אין כוונת ספר 'המנהיג' לומר ששלמה המלך עשה את מצוות 'הקהל' בשמיני עצרת⁵, ועכ"ז יש כאן אישור לרעיון לעשות פעולות-נוספות של מוסר ותוכחות לישראל, [כמו קריאת מגילת 'קוהלת'] גם לאחר היום הראשון של חג הסוכות עד שמיני עצרת שהוא אחרון של חג, כפעולה נמשכת.

ברם, גם סימוכין אלו אינם מוחלטים⁶, שהרי יתכן שדעת 'המנהיג' היא, שמלכתחילה זמנה של מצוות 'הקהל' הוא ב'שמיני עצרת' דווקא, כדמשמע מפורש בירושלמי⁷:

הלכה זו: מתני' פרשת המלך כיצד? מוצאי י"ט האחרון של חג בשמיני מוצאי שביעי' עושין לו בימה של עץ בעזרה והוא יושב עליה ...

⁴ שם, יום השמיני ועניין שמחת תורה.

⁵ כפסק הרמב"ם פ"ג מחגיגה ה"ג: "אימתי היו קורין במוצאי יום הראשון של חג".

⁶ מלבד הסברא: מה ל'קוהלת' בהקהל ב'שמיני עצרת', שכן היא המשך 'חג הסוכות', בבחינת 'נעוץ תחילתן בסופן' – תאמר בכל ימות השנה, שאין להם כל קשר לסוכות?! הא מנא לן?!

⁷ תלמוד ירושלמי מסכת סוטה דף לג,ב, שלא כדעת הרמב"ם.

וחגיגה - ...וכן הקהל את העם שהיה בשנה ראשונה של שמטה במוצאי יום טוב האחרון של חג, כדכתיב מקץ שבע שנים במועד שנת השמטה...

וכן נמצא בפ"י אברבנאל [ר"פ וילך 'הספק השישי']: "למה ציווה השי"ת שתהיה קריאת התורה מקץ שבע שנים ובחג הסוכות בלבד ובאה בקבלתם ז"ל שבשמיני חג העצרת, לא קודם לזה בשאר ימי החג?"

הרי שאי נימא שדעת 'המנהיג' היא כאותן דיעות, אזי אין מדבריו ראייה ששלמה המלך עשה פעולות 'הקהל' לאחר זמן המצוה ואפ"ל שקריאת 'קהלת' היתה לדעתו בעת קיום מצוות הקהל בשמיני עצרת! – ומנא לן לחדש שיש לקיים פעילויות נוספות במשך 'כל שנת הקהל', כהמשך למעמד ה'הקהל' של החג?!

ברם, ההיקש שיצר הרבי בין יום הכיפורים של 'יובל' ובין חג הסוכות של שנה השמינית, בהערתו למכתב כללי דלעיל, מהווה את 'גרעין-החידוש' שיבואר בקונטרס זה - ובהקדם:

כשם שכל השנה נקראת 'שנת היובל' למרות ש'תקיעת השופר' [שעל שמו נקרא 'היובל'] נעשה רק ביוה"כ של יובל. - כך גם נוכיח בעז"ה, ש'קריאת התורה' במעמד 'הקהל', גררה גם היא 'פעולה נמשכת' בכל 'שנת ההקהל'!

מתוך איזה 'ספר תורה' קרא המלך?

בפרשת וילך מתוארת המצוה 'להקהיל' את העם, עיתויה של ה'הקהל' ומי הם המחוייבים להשתתף ב'התקהלות' זו:

⁸ רש"י מגילה דף ה,א.

(ט) וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה אֶת הַתּוֹרָה הַזֹּאת וַיִּתֶּנָּה אֶל הַכֹּהֲנִים בְּנֵי לֵוִי
הַנִּשְׁאִים אֶת אַרְוֹן בְּרִית יְדֻד וְאֵל כָּל זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל: ... (יא)
בָּבּוּא כָּל יִשְׂרָאֵל לִרְאוֹת אֶת פְּנֵי יְדֻד אֱלֹהֶיךָ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר
יִבְחָר תִּקְרָא אֶת הַתּוֹרָה הַזֹּאת נֶגֶד כָּל יִשְׂרָאֵל בְּאַזְנֵיהֶם: (יב)
הִקְהִיל אֶת הָעָם הָאֲנָשִׁים וְהַנָּשִׁים וְהַטָּף וְגֵרְךָ אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ
לְמַעַן יִשְׁמְעוּ וּלְמַעַן יִלְמְדוּ וַיֵּרְאוּ אֶת יְדֻד אֱלֹהֵיכֶם וְשָׁמְרוּ
לַעֲשׂוֹת אֶת כָּל דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת:

גם הרמב"ם מתאר באריכות ובפרוטרוט מעמד גדול זה:

רמב"ם יד החזקה - הלכות חגיגה פרק ג

(א) מצות עשה להקהיל כל ישראל אנשים ונשים וטף בכל
מוצאי שמיטה בעלותם לרגל ולקרות באזניהם מן התורה
פרשיות שהן מזרזות אותן במצות ומחזקות ידיהם בדת האמת
שנאמר מקץ שבע שנים במועד שנת השמיטה בחג הסוכות בבוא
כל ישראל לראות וגו' הקהל את העם האנשים והנשים והטף
וגרך אשר בשעריך וגו':

(ג) אימתי היו קורין במוצאי יום טוב הראשון של חג הסוכות
שהוא תחילת ימי חולו של מועד של שנה שמינית והמלך הוא
שיקרא באזניהם ובעזרת הנשים היו קורין וקורא כשהוא יושב
ואם קרא מעומד הרי זה משובח

מהיכן הוא קורא? מתחילת חומש אלה הדברים עד סוף פרשת
שמע⁹ ומדלג ל'והיה אם שמוע' וגו' ומדלג ל'עשר תעשר' וקורא
מ'עשר תעשר' על הסדר עד סוף ברכות וקללות עד 'מלבד
הברית אשר כרת אתם בחורב' ופוסק:

(ד) כיצד הוא קורא תוקעין בחצוצרות בכל ירושלים כדי
להקהיל את העם ומביאין בימה גדולה ושל עץ היתה ומעמידין
אותה באמצע עזרת נשים והמלך עולה ויושב עליה כדי
שישמעו קריאתו וכל ישראל העולים לחג מתקבצין סביביו וחזן
הכנסת נוטל ספר תורה ונותנו לראש הכנסת וראש הכנסת
נותנו לסגן וסגן לכהן גדול וכהן גדול למלך כדי להדרו ברוב בני
אדם

⁹ כולל כמובן את 'עשרת הדברות' שבפרשת ואתחנן!

ברם, העיקר חסר מן הספר, שלא נתבאר מתוך איזה ספר תורה קורא המלך את הפרשיות שנצטווה, במעמד ייחודי זה? מהיכן הובא ספר תורה זה? ההיה במקדש 'ארון קדש' ובו ספרי תורה לקריאת התורה?...

בהשקפה ראשונה, היה נראה לומר, שבוודאי השתמש המלך ב'ספר תורה' המלכותי האישי שלו, שנכתב במיוחד עבורו כמצווה עליו:

רמב"ם הלכות תפילין מזוהה וספר תורה פרק ז
(ב) והמלך מצוה עליו לכתוב ספר תורה אחד לעצמו לשם המלך יתר על ספר שיהיה לו כשהוא הדיוט, שנאמר והיה כשבתו על כסא ממלכתו וכתב לו וגו' ומגיהין אותו מספר העזרה ע"פ בית דין הגדול, זה שהיה לו כשהוא הדיוט מניחו בבית גנזיו וזה שכתב או שנכתב לו אחר שמלך יהיה עמו תמיד...

ברם, לפי התיאור המפורט של הרמב"ם בהל' חגיגה, אין זה סביר שיסתום הרמב"ם: 'חזן הכנסת נוטל ספר תורה' ולא יזכיר בהלכה זו שהיתה הקריאה של המלך מספרו המלכותי! כראוי למעמד כה מכובד כ'הקהל', שהוא כמלך משמש בו 'המחותן הראשי', אין זאת אלא שמספר-תורה אחר היה קורא ומניין הביאווה?

מתוך 'ספר העזרה' המונח בקדש הקדשים!

כמתואר בספר דברים פרק לא
(כד) וַיְהִי כְּכַלּוֹת מֹשֶׁה לְכַתֵּב אֶת דִּבְרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת עַל סֵפֶר עֵד
תָּמִים: (כה) וַיֵּצֵא מֹשֶׁה אֶת הַלְוִיִּם נְשֵׂאֵי אֲרוֹן בְּרִית יְדֹוֹד לְאֹמֶר: (כו)
לָקַח אֶת סֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה וְשָׂמֶתֶם אֹתוֹ מִצַּד אֲרוֹן בְּרִית יְדֹוֹד
אֱלֹהֵיכֶם וְהָיָה שָׁם בְּךָ לְעֵד:

רש"י שם:
(כו) מלך ארון ברית ה' – נחלקו בו חכמי ישראל כז"ל יס מהם אומרים
דף היה בולט מן הארון מבחוץ וסם היה מונח ויס אומרים מלך הלוחות
היה מונח בתוך הארון:

הבה נעיין בתיאור התלמודי לתכולת ארון הברית מלבד שתי הלוחות, ביחס ל'רוחבו':

תלמוד בבלי מסכת בבא בתרא דף יד.א.
ארון שעשה משה אמתים וחצי ארכו ואמה וחצי רחבו ואמה וחצי קומתו... צא ופרנס ארון לרחבו, כמה לוחות אוכלות בארון? ששה טפחים! נשתיירו שם שלשה טפחים, צא מהן טפח חציו לכותל זה וחציו לכותל זה, נשתיירו שם שני טפחים: **שלא יהא ספר תורה** [השוכב לרוחב הארון בצד הלוחות] **נכנס ויוצא כשהוא דחוק, דברי ר"מ.**

ומזדעק התוס' על אתר, בתמיהה-רבתי על ההנחה של הוצאת והכנסת ספר התורה שבארון:

תוספות בבא בתרא דף יד/א
שלא יהא ספר תורה יולא ונכנס כשהוא דחוק – וא"ת והלא לא היו מוליאין אותו מן הארון דהא אסור ליכנס בבית קדש הקדשים! וביום הכפורים¹⁰ לא אשכחן בסדר יומא שהיה מוליאו!

וי"ל ללורך, כדי לתקן שרי ליכנס בבית קדש הקדשים, כדאמרינן בעירובין (דף קה.) וה"נ יכולין ליכנס שם כדי לתקן ספר תורה¹¹, כדי שלא יתעפץ ויתקלקל וגם משחרב משכן קילה עד שזנה שלמה בית המקדש, היו יכולין להוליאו מן הארון ולעיין בו [=אולי כדי להגיה ממנו את ספר המלך]:

נמצא שלדעת התוספות 'ספר התורה' שבארון איננו שימושי לקריאה בו, אלא נמצא בארון כחפץ 'סמלי'¹² [אולי כדי לסמל שכל חמשת חומשי תורה אינם אלא הסתעפות של עשרת הדברות שבלוחות]

כמו כן בהסבר דעת רבי יהודה בבבא בתרא שם אודות תפקידן של ה'עמודים' שעשה שלמה, שהיה לדעת התוספות סמלי בלבד:

תלמוד בבלי מסכת בבא בתרא דף יד,א.
נשתייר שם טפח שבו עמודין עומדין שנאמר: אפריון עשה לו המלך שלמה מעצי הלבנון עמודיו עשה כסף רפידתו זהב מרכבו ארגמן וגו'..

¹⁰ ואף שבגמרא לא הוזכר כלל שהוציאו הס"ת הזה ביום הכיפורים, י"ל שתוס' מתייחס למ"ש רש"י בע' הבא ד"ה ספר עזרה עיי"ש.

¹¹ אבל לא סבירא ליה לתוספות שהיו משתמשים בס"ת זה לקריאת כה"ג ביוה"כ.

¹² כמו צנצנת המן ומטה אהרן, אלא שמדי פעם נחוץ 'לאווררו' שלא יתעפש.

ופירש בתוספות בבא בתרא דף יד,א.
שבו עמודים עומדין – נראה לר"ת דסימן להעמדת ישראל היה ולא
עשאו של זהב, שלא להזכיר מעשה העגל, דאין קטיגור נעשה
קטיגור ...

אבל רש"י לא סבירא ליה כן, לדעתו היה לספר תורה שבארון
תפקיד שימושי ביותר, גם לקריאת כה"ג ביום"כ [בכל שנה?] וגם
לקריאת המלך בשנת 'הקהל':

כדאיתא בבבא בתרא דף יד/ב
אמר רב אחא בר יעקב ספר עזרה לתחלתו הוא נגלל...

ופירש"י שם:
ספר עזרה – ספר שכתב משה! ובו קורין בעזרה פרשת המלך
בהקהל וכהן גדול ביום"כ:

כמו"כ גם ל'עמודי שלמה' היה, תפקיד שימושי ביותר, כדמשמע
מדברי רש"י, שהיו מעין 'שני'¹³ עצי-חיים' עליהם נגלל ספר
התורה שבארון כשהוצרכו לקרא בו:

רש"י בבא בתרא דף יד/א
שבו עמודים עומדים – ב' עמודי כסף כמין עמודי ספר תורה
שוכבים לארכו והלוחות ביניהם שנאמר עמודיו עשה כסף:

ואם ברש"י זה מופיע רק ברמז, הרי מצינו גם בראב"ד¹⁴:
וז"ל: "אותם העמודים שאמרו, לא ידעתי מה היו משמשים.
ואפשר כשמוציאים התורה בפרשת הקהל לקרותה, אז היו
גוללים עליהם. ואף על פי שהמלך היה לו ספר תורה שהייתה
נכנסת עמו ויוצאת עמו, אבל בפרשת הקהל בספר עזרה היה
קורא"¹⁵.

¹³ ואין להקשות מרש"י ד"ה לתחילתו הוא נגלל: 'אין לו אלא עמוד אחד ונגלל
מתחלתו לסופו', דזה קאי על גליל ספר התורה כשהוא מונח בארון, אבל כאשר
הוציאוהו לקרא בו, היה נגלל על שני עמודי שלמה.

¹⁴ הובא בשיטה מקובצת ב"ב יד,א.

¹⁵ אולי י"ל שהטעם לזה הוא מפני ש'ספר המלך' הוא רכוש פרטי שלו, [וגם י"ב ספרי
התורה שנתן משה רבנו בכתב ידו לכל שבט, הוא רכוש 'שבטי'] אבל 'ספר העזרה'
שבקה"ק הוא של 'כלל ישראל' ומתאים לשמש במעמד 'הקהל' של כלל ישראל!

וכאן ממשיך הראב"ד ומוסיף חידוש נפלא:
...ואני סבור אף על פי שכתוב 'אפריון עשה לו המלך שלמה
עמודיו עשה כסף וגו' - היו מימות משה! ואף על פי שלא מצינו
אותה לא בצוואה ולא בעשייה? -

אפשר מפני שלא נעשו אלא לאחר שנשלמה כתיבת כל
התורה. לכנצטווה משה לתיתה מצד הארון.

כלומר, לדעת הראב"ד 'עצי החיים' הללו, היו כבר בארון, בזמן
משה רבנו ושימשו כנראה את יהושע בשנת ה'הקהל' הראשונה
שעשו עם כניסתם לארץ,

ומה שייחס הכתוב את 'עמודיו' לשלמה המלך, י"ל ששלמה
שידרג את העמודים הללו שמימי משה, בעיצובי כסף
מרהיבים, מתוך שאיפתו 'להדר' במעמד 'הקהל' ורישומו
על קהל ישראל.

המורם מכל האמור, שהקריאה של המלך ב'הקהל' היתה מתוך
'ספר התורה' המיוחד שהיה מונח בארון בקדש הקדשים, אותו
כתב משה רבנו בכתב ידו ונגלל על 'עמודי הכסף' של משה
ששודרגו ביפין ע"י שלמה המלך.

ולהעיר שהראב"ד מסיים שם בחידוש עצום וז"ל: "גם הכסף
שהביאו לנדבת המשכן ממנו נעשו [=אותם עמודים], שלא
מצינו לו צורך בכל מלאכת המשכן"¹⁶.

ולכאורה נרמז כן במפורש בתורה בפרשת וילך [ראו לעיל] שם
הודגש שלש פעמים הביטוי: 'ספר התורה הזאת', עליו נאמר
תחילה "ויכתוב משה את התורה הזאת" וציווה את יהושע ביחס
ל'הקהל': "תקרא את התורה הזאת",

כלומר, מתוך עותק זה, שנכתב בכתב ידו של משה, ממילא גם
ההשפעה על העם השומעים תהא "לְמַעַן יִשְׁמְעוּ וּלְמַעַן יִלְמְדוּ"

¹⁶ מלבד הנצרך ל'אדנים' ומותר נדבת הכסף ראה רש"י ד"ה זהב וכסף ונחשת [שמות
כה,ג]: "...וּשְׁאֵר הַכֶּסֶף הַבֵּא שֶׁם בְּנִדְבָה עֲשֹׂאוֹהוּ לְכֹלֵי שְׂרֵת' ולא מצינו לכאורה שום
'כלי שרת' שנעשה מכסף, וי"ל שממנו עשו 'עמודי הכסף' הללו ונחשבים ל'כלי שרת'.

וַיֵּרְאוּ אֶת יְדֹוֹד אֱלֹהֵיכֶם וְשָׁמְרוּ לַעֲשׂוֹת אֶת כָּל דְּבָרֵי הַתּוֹרָה
הַזֹּאת: כַּמֵּתִבֶּקֶשׁ מִשְׁמִיעַת הַקְּרִיאָה בִּסְפֵר הַמִּקְוִי שֶׁל הַתּוֹרָה
שֶׁ"צִוְּה לָנוּ מֹשֶׁה".

מי נכנס לקה"ק להוציא את 'ספר התורה'?

השתא דאתית להכי, דמוכח [על כל פנים לדעת רש"י והראב"ד]
שקריאת-המלך בתורה במעמד 'הקהל', היתה מתוך ספר התורה
שהיה מונח בקודש-הקדשים, בארון-הברית בצד הלוחות, עדיין
נותרה קושייתו הכפולה של התוספות דלעיל:

[א] מי הוציא ס"ת זה במוצאי יו"ט ראשון של חג, מבית
לפרוכת אל מעמד 'הקהל' בעזרה, הרי הכניסה לשם איסור
חמור יש בה?¹⁷

[ב] וגם לקריאת הכה"ג ביום הכפורים בפרשת היום, אין זה
סביר שנהג להוציאו בכל שנה ושנה, ביום זה מקדש
הקדשים, שהרי לא מצינו במסכת יומא במסגרת סדר
עבודת כה"ג ביום הכיפורים שכובד ב'פתיחת ארון-העדות'
וב'הוצאת ספר תורה' מתוכו!..

והתשובה מדהימה בפשטותה, בהקדם דיוק בדברי רש"י:

ב"ב יד, א:

"ספר עזרה – ספר שכתב משה וכו' קורין בעזרה פרשת המלך
בהקהל¹⁸ וכהן גדול ציוה"כ".

¹⁷ ומ"ש התוס' דלצורך הותרה 'ביאתו לקדש הקדשים', זהו רק לצורך תיקון בקודש
עצמו, עבור ספר התורה עצמו שלא יתעפש, אבל לא לצורך עניין צדדי, בשביל
שיוכל המלך לקרא בו ב'הקהל'. - ובפרט שלא מצינו חיוב-הלכתי מפורש לקרא
בספר תורה זה דווקא ואפשר לקרא גם בספר התורה של המלך עצמו ולחסוך 'ביאה
ריקנית' לקה"ק.

¹⁸ ולהעיר שרש"י לא ראה צורך לנמק כיצד הותר להכנס לקדש הקדשים ע"מ
להוציא ס"ת בשביל קריאת המלך בהקהל – כפי שיבואר לקמן.

דלכאורה היה לו לרש"י להקדים 'שבו קורא כה"ג ביום הכפורים' ולאחר מכן להוסיף: שגם 'קורין בו בעזרה פרשת המלך ב'הקהל' [במוצאי יום ראשון דחג הסוכות]?

שהרי קריאת כה"ג ביום הכפורים היא [לכאורה] תדירה יותר, מקריאת המלך ב'הקהל' אחת לשמונה שנים, מה גם שבשנת 'הקהל' גופא, קדמה קריאת הכה"ג בעשור לחודש השביעי לקריאת המלך שהיא בט"ז לחודש השביעי...

למה א"כ היפך רש"י את הסדר הראוי?

אין זאת אלא שלדעת רש"י עיקר התואר לספרו של משה: 'ספר עזרה'¹⁹, הוא מפני ייעודו השימושי לקרא בו המלך במעמד 'הקהל' שהיה בעזרה, כדמוכח מהימצאותם של ספר זה יחד עם 'עמודי שלמה' בתכולת הארון, שבוודאי אינם לצורך סמלי בלבד, אלא כדי לפאר את עצמת מעמד 'הקהל'.

שהרי אי אפשר לומר, ששמו אשר יקראו לו 'ספר עזרה' הוא ע"ש קריאת הכה"ג ביום הכיפורים שבכל שנה, שא"כ [כטענת התוספות דלעיל] מדוע אינה מוזכרת הוצאת ספר התורה מתוך קדש הקדשים בסדר העבודה של יוה"כ?!

אלא ע"כ מה שהזכיר רש"י את קריאת כה"ג ביום הכפורים בספר זה, אינו אלא כסניף שבא לבאר בדרך אגב: כיצד הגיע 'ספרו של משה', בעיצומו של חג הסוכות בשנת הקהל, מקדש הקדשים, לידי המלך?

אלא שעדיין תיקשי לן, אם אמנם ניצל הכה"ג את ההזדמנות ביום הכיפורים להוציאו בצאתו מן הקדש, אימתי יוכל להחזירו? אין זאת אלא כשנכנס בפעם השניה להוצאת כף ומחתה,

ברם, אם יחזירנו, שוב לא יוכל להכנס [אחר יום הכיפורים לקדש הקדשים ע"מ להוציאו שנית], נמצא שבהגיע מוצאי יו"ט הראשון של חג, כבר לא יהא ספר העזרה זמין למלך לקרא בו, וזו תיובתא על כל הבניין שבנינו...

¹⁹ אף שלא ב'עזרה' היה מונח, אלא ב'קדש הקדשים'.

הסייעתא מ'אבי העזרי'

והנה מצינו סימוכין לחידוש רבנו לקבוע את כל השנה כולה כ'שנת-הקהל', בדברי הראב"ה²⁰ בספרו 'אבי העזרי'²¹ בו כבר כתב בזמנו סיוע לכל המהלך הזה וז"ל:

... מה שתמהת לפירוש רש"י שפי' בפ' השותפין שרצו [ב"ב יד ע"ב] נשתיירו שם שני טפחי' ששם ספר תורה מונח ופי' שכהן גדול קורא בו ביום הכיפורים והמלך בהקהל.

ותמהת איך היה נכנס כהן גדול לקחת ס"ת? ותמהת מההיא דיומא לב ע"א וש"נ יבא אהרן אל אהל מועד שלא הזכיר שם ס"ת וכו' כמו שכתבת בשאלתך

אם באת להעמיד דברי רש"י על ספר התורה דמשה רבינו המונחת בארון והיא נקראת 'ספר עזרה'²², צריך לומר שכשהיה כהן גדול נכנס בכף ומחתה, עם יציאתו [=משם בידיים ריקות] מיד היה מוציא ס"ת לחוץ והיתה מונחת בתיבה מבחוץ עד זמן קריאתו בה. ולאחר שהיה מקריב אילו ואיל העם והיה נכנס [=בידיים ריקות] להוציא כף ומחתה, היה מכניסנה עמו ומחזירה למקומה בארון [ולאחר מכן היה מוציא כף ומחתה].

ובשנה השמינית [=שנת הקהל] כשהיה המלך קורא [=בספר זה בחג הסוכות] היתה מונחת מבחוץ מיום כיפורים זה עד יום כיפורים הבא שהוא שנת ט' והיה מחזירה כשנכנס להוציא כף ומחתה [=רק ביום כיפור הבא, לאחר שגמר הכה"ג לקרא בה פרשת היום], שהרי רק ביום הכיפורים בשעת עבודה היה כהן גדול רשאי ליכנס...עכ"ל

²⁰ ר' אליעזר בן רבנו יואל הלוי הידוע בין הלומדים כראב"ה.

²¹ תשובות ראב"ה השלם סימן תתקצא.

²² ואף שהעלה שם הראב"ה גירסה 'ספר עזרא' [עפ"י מו"ק יח,ב] ופירש"י שם: 'של עזרא' [הסופר] אבל תוכ"ד מוסיף רש"י: 'ואני שמעתי עזרה בה"א ופירושו ספר מוגה היה בעזרה שממנו היו מגיהים כל ספרי גולה' [אבל לא פירשו על ספר התורה של משה שהיה מונח בצד הארון] כי שם במו"ק אינו עוסק ביוה"כ אלא בדין הגהת ספרים בחול המועד,

אבל רש"י בב"ב [יד,ב] קאי על דברי הגמ' 'ספר עזרה' לתחלתו הוא נגלל, שהוא בהמשך להסבר שני הטפחים היתירים ברוחבו של ארון, שלא יהא ס"ת יוצא כשהוא דחוק, א"כ וודאי שהכוונה לספר של משה ולא של 'עזרא'! ודבריו ברור מילול: "ספר שכתב משה ובו קורין בעזרה פרשת המלך בהקהל וכהן גדול ביוה"כ".

אלא שלדבריו [שכה"ג היה קורא ב'ספר העזרה' בכל שנה ושנה] תוקשה
שאלת התוספות שם וז"ל: וביום הכפורים לא אשכחן בסדר יומא
שהיה מוציאו!..

אבל לביאורנו אתי שפיר:
זה שלא הוזכרה הוצאת 'ספר עזרה' בסדר עבודת כה"ג במסכת
יומא, הוא בגלל שבימי יום כיפור שבכל שנה, לא היה זה הסדר
הקבוע, אלא רק באופן יוצא מן הכלל ב'שנת הקהל' בלבד והגמרא
'על הרוב תדבר'...

היינו, שאין כוונת רש"י לומר שבכל השנים היה הכהן הגדול קורא
ביום הכפורים דווקא מ'ספר עזרה', לכן אין 'הוצאת ספר תורה' זו
נכללת ב'סדר העבודה' [=התדירי שבכל השנים] המפורט לפרטי-
פרטיו.

אלא רק ב'שנת הקהל' [דביה עסקינן] שהוצרך המלך לקרא ב'ספר
תורה' של משה בט"ז תשרי, דאגו שבאותה שנה כבר קדם הכהן
הגדול וקרא בה, רק באותו יום כיפורים של שנת 'הקהל'...

כי כשהגיעה השנה השמינית, בה יש לנו אינטרס להפגיש במעמד
'הקהל' את העם הנקהלים, עם ספר התורה האותנטי והמקודש
ביותר 'ספר העזרה', אפשר 'לנצל' את היום הקדוש, בו יש לכהן
הגדול אישור להכנס לקדש הקדשים, ולבקשו אשר אחר 'ביאתו
לקודש-הקדשים' לצורך הנחת הכף ומחתה של הקטורת, שעתה
היו ידיו פנויות!

נבקשנו שבהזדמנות זו, יוציא מקדש הקדשים את 'ספר העזרה'
עם 'עמודי שלמה', עבור מעמד ה'הקהל' בחג הסוכות המשמש
ובא, בעקיפין גם נרויח, שבשנה זו גם הכה"ג יקרא בפרשת היום,
מתוך 'ספר העזרה'...

כמו"כ נבקשנו שכשיגמור קריאתו בפרשת היום [ביוה"כ] מתוך
'ספר העזרה' שבקה"ק, ישאירנו ב'עזרה' עד למעמד ה'הקהל', כדי
שיהא זמין עבור המלך שיקרא 'בספר התורה הזאת' כראוי
למעמד נשגב כזה!

והטעם להשתדלותנו שקריאת המלך במעמד 'הקהל', תהא דווקא ב'ספרו של משה', יובן על פי תיאורו המרתק של הרמב"ם את מעמד ה'הקהל':

רמב"ם יד החזקה - הלכות חגיגה פרק ג
(ו) וגרים שאינן מכירין חייבין להכין לבם ולהקשיב אזנם לשמוע באימה ויראה וגילה ברעדה כיום שניתנה בו בסיני, אפילו חכמים גדולים שיודעים כל התורה כולה חייבין לשמוע בכוונה גדולה יתרה ומי שאינו יכול לשמוע מכוין לבו לקריאה זו. שלא קבעה הכתוב אלא לחזק דת האמת ויראה עצמו כאילו עתה נצטוו בה ומפי הגבורה שומעה שהמלך שליח הוא להשמיע דברי האל:

שהרי אילולי ידענו שקריאתו היתה מתוך 'ספרו של משה' היו הדברים תמוהים:

וכי מה מיוחד בטקס של 'קריאת התורה', שכל ישראל רגילים לשומעה בכל שבת בקריאת 'פרשת השבוע'..? ואם גם המלך בכבודו ובעצמו קורא, מה בכך? וכי נביא הוא או צדיק הדור?... ובפרט שלא מצינו הגדרות כאלו בקריאתו של הכהן גדול ביום הכיפורים, למרות יומא דקא גרים 'אחת בשנה' ועל ידי כהן המפורסם בצדקתו²³,

מדוע בקריאת ה'מלך' יוצא הרמב"ם מגדרו ביחסו למעמד זה כמעמד הר סיני?!

אבל לאחר שהוכח שקריאתו של ה'מלך' במעמד 'הקהל' מתוך ספרו של משה היתה, הרי יש כאן לעם מיפגש בלתי אמצעי, עם חפצים קדושים ומוחשיים, ס"ת שנכתב בתקופת 'מתן תורה' על ידי משה המקבל הראשון והישיר של התורה מאת הקב"ה²⁴ וגם עמודיו מימי משה ומימי שלמה.

²³ והראיה שהרי יצא בשלום מן הקודש!

²⁴ ואף שגם בקריאת הכהן גדול בשנת 'הקהל' מספר זה, ישנה אותה מדריגה, אבל אי אפשר להגדיר את קריאתו כ'מעמד הר סיני', כי הוצאת ספר זה לא נועדה בעיקרה בשבילו ככה"ג, אלא בשביל ה'מלך' וגם התכנים שקורא הכה"ג אינם אלא פרשות מעבודת היום, כדי שיזכור סדר עבודתו הוא ואין בקריאתו מטרה לעורר את ישראל, כמו בקריאת המלך במעמד 'הקהל' שכל עניינה לחוות מחדש את מעמד הר סיני!

זאת ועוד, מה שהוטלה קריאה זו על המלך²⁵ דווקא ולא על הכהן-הגדול או על נביא הדור או צדיק הדור, בא להמחיש לישראל, שאי אפשר להפריד את הדת מהמדינה, כל תשתית 'מלכות ישראל' היא 'שהמלך שליח הוא להשמיע דברי האל'!

ה'קשיים' שברעיון חדשני זה:

גם לאחר שנתחדשה לנו היכי תימצי ל'הוצאת ספר העזרה' לקריאה בו ב'הקהל', מבלי לעבור על איסור הכניסה לקה"ק, עדיין קיימת בעיה טכנית:

כדי להוציא את 'ספר העזרה' מתוך ארון הברית, בו היה מונח, היה צריך להסיר את הכפורת, שהיתה מקשה זהב ומידותיה אמתיים וחצי על אמה וחצי בעובי טפח [מלבד הכרובים שעליה שהיו מיקשה אחת עמה], שלפי כל חישוב אמורה להגיע למשקל עצום²⁶.

ההיה הכהן הגדול אלוף העולם בהרמת משקלות?! או שמא היה זה 'נס' בבחינת: כובד-הכפורת אינה מן המשקל?...

אמנם לדעת רבי יהודה בסוגיא דב"ב שם, דס"ל שספר התורה היה מונח בצד הארון מבחוץ על גבי עץ שבלט מן הארון, אין זו שאלה כלל - אבל לדעת ר"מ דס"ל שספר התורה היה מונח בתוך הארון - מאי איכא למימר?

ומצינו בתשב"ץ²⁷ הסבר מעניין, שעל פיו יפתר גם הקושי הלזה: ...ובענין הכפורת טפח נוכל לתקן, כי לא היה זה העובי [=של טפח], אלא בדפנות, אבל כל הכפורת היתה דקה.

ונסתייע בזה ממה שאמרו [במס' סוכה ביצה כ"ב ע"ב ובמסכת פסחים ל"ז ע"א] שלחם הפנים היה עוביו טפח ובפרק שתי הלחם צ"ו ע"א לא נתנו שיעור לעביו כי אם לארכו ולרחבו

²⁵ שלא תמיד היה 'איש נעלה ומורם מעם' – ראה סוטה מא, א. אודות אגריפס וד"ל.

²⁶ לפי חישוב מדעי פלטת זהב במידות אלו, משקלה יהא לפחות 1027 ק"ג!

²⁷ שו"ת תשב"ץ ח"ג סי' ע'.

ולקרנותיו שפירש רש"י ז"ל שהיו כעין קרנות בולטות כקרנות
המזבח וכמו שמוכיח שם...

כלומר לדעתו, עובי הטפח שבכפורת היה רק כנגד עובי דפנות-
הארון עליהם היתה מונחת, כדי להגביהה להשלמת עשרה
טפחים מקרקע המשכן, אבל בכל שטחה הפנימי שמעל חלל
הארון היתה חלולה ודקה!²⁸

נמצא שמשקלה של הכפורת ניתן להרמה על ידי הכהן הגדול
האוחז בכרובים ומרימה מעל הארון²⁹, כדי להוציא ממנה את
'ספר העזרה', וזהו פתרון התשבץ...

ומה עשו בבית שני משנגז הארון?

ולכאורה כל האמור לעיל שהוציא כה"ג ביום הכיפורים ספרו של
משה מהארון שבקה"ק, הא ניחא בבית ראשון, אבל בבית שני,
שכבר נגז הארון בימי יאשיהו עם כל תכולתו, מניין היה להם
'ספרו של משה'?

ומעתה קושיית התוס' על שיטת רש"י [שנקט שביוה"כ של
שמינית קריאת הכה"ג מ'ספר העזרה' היתה], א"כ מדוע
לא אשכחן פרט זה בסדר יומא? - אינה קושיה אלימתא,
דשמא ב'סדר יומא' שבמשנה, קאי בבית שני ושם לא היה
ארון וממילא גם לא הס"ת שמשכנו בארון?...

וי"ל דכאשר ציווה יאשיהו לגנוז הארון והתכולה שבסביבתו, לא
גז עמו את ספר תורת משה!

²⁸ ראה שמות לח, כד. פי' האב"ע: "והכפורת היתה זהב כולה וכפי מה שקבלנו מאבותינו
ככר אחת היתה" ומשקלה של כיכר זהב היא 42 ק"ג בלבד וזה יתכן רק לפי
התשב"ץ.

²⁹ ולאחר הרמת הכפורת – ניחנה הכה"ג כאשר אורכה מונח על רחבו של הארון, כדי
שלא ישימנה ע"ג קרקע, אז יוכל להתפנות להוצאת 'ספר העזרה' [אותו ניח לרגע על
הכפורת-המורמת בין שני הכרובים] ויחזיר הכפורת למקומה, אחר כך יתפנו ידיו
לקחת את הס"ת ולהוציאו לעזרה.

כדמשמע מהכתובים במלכים ובדברי הימים, אשר חלקיהו מצא את ספר התורה המקורי של משה רבנו:

רש"י מלכים ב פרק כב פסוק ח
(ח) ספר התורה מלאתי³⁰ – טמון תחת הנדבך, שהטמינו שם כשקרף אחז את התורה:

מצודות דוד מלכים שם:
(ח) ספר התורה מלאתי – יתכן שעל כי אחז סרף את התורה ... לזה פחדו הכהנים פן יקלח ידו גם בספר התורה המונח מלד הארון, אשר כתב משה מפי ה', ולקחו הספר תורה ההיא והטמינו מפניו, ולאחר מותו חפשו אחריה ולא מלאוה, וכאשר היה הכהן גדול מחפץ אחר הכסף המובא, ואחרי בדקי הבית מלאה

ומתוך ספר מקורי זה, קרא עזרא בפני כל העם בהקהילו³¹ אותם, כמ"ש:

ספר דברי הימים ב פרק לד
(כט) וַיִּשְׁלַח הַמֶּלֶךְ וַיֹּאסֹף אֶת כָּל זִקְנֵי יְהוּדָה וִירוּשָׁלַם: (ל) וַיַּעַל הַמֶּלֶךְ בֵּית יְדוּד וְכָל אִישׁ יְהוּדָה וַיֵּשְׁבִי יְרוּשָׁלַם וְהַכֹּהֲנִים וְהַלְוִיִּם וְכָל הָעָם מִגְדוֹל וְעַד קָטָן וַיִּקְרָא בְּאָזְנֵיהֶם³² אֶת כָּל דְּבָרֵי סֵפֶר הַבְּרִית הַנִּמְצָא בֵּית יְדוּד: (לא) וַיַּעֲמֵד הַמֶּלֶךְ עַל עֲמֻדוֹ³³ וַיִּזְכֹּר אֶת הַבְּרִית לִפְנֵי יְדוּד לָלֶכֶת אַחֲרֵי יְדוּד וּלְשָׁמֹר אֶת מִצְוֹתָיו וְעֲדוֹתָיו וְחֻקָּיו בְּכָל לְבָבוֹ וּבְכָל נַפְשׁוֹ לַעֲשׂוֹת אֶת דְּבָרֵי הַבְּרִית הַכְּתוּבִים עַל הַסֵּפֶר הַזֶּה:

³⁰ אמנם בדה"י ב לז, יד. ד"ה את ספר תורת ה' ביד משה פירש"י - משנה תורה, אבל על כרחך לפרש שכוונת רש"י היא שמצא את ספרו של משה גלול בספר דברים שהוא 'משנה תורה', שהרי לא מצינו שהיה במקדש מגילת ספר שבה רק 'משנה תורה' לבד, גם כל מפרשי הנ"ך פירשוהו על 'ספרו של משה'.

³¹ ראה רש"י ערכין דף יב/ב. וז"ל: שנת י"ח ליאשיהו נמצא הספר בבית המקדש ... ודבר זה שפינה יאשיהו את העבודת כוכבים באותה שנה היה וכך מצאתי בסדר עולם: בי"ח ליאשיהו היה תחלת היובל! [כלומר 'מוצאי שביעית' שהיא שנת 'הקהל'] והגר"א הגיה שם שהיא עצמה היתה 'שנת היובל'.

³² ולהעיר שגם במצוות הקהל נאמר 'תקרא את התורה הזאת באזניהם' וגם ביאשיהו נאמר: 'ויקרא באזניהם', ששניהם היו ב'הקהלת העם'.

³³ ראה מלכים ב – כג, ג. שם נאמר 'על העמוד' ופירש"י שם: 'מקום מעמד המלך בבית המקדש'.

על כן סביר להניח, שמאחר שכבר היה 'ספרו של משה' במחבוא מחוץ לארון [שלכן לא מצאהו אחז הרשע בחפשו להשמיד נוסח מקורי זה] החליט יאשיהו שלא להחזירו אל הארון, כדי שישאר 'ספר מקורי בכתב יד משה', לדורות [משני נימוקים: גם כדי למנוע זיופים וגם כדי לקרא ממנו ב'מעמד הקהל' בימיו שהיה ב'שנה השמינית', להפגישם עם ספרו של משה] ואם יגנזוהו יחד עם הארון, תתקיים ח"ו עצת רשעים שבקשו להעלים 'ספרו של משה', היה לא תהיה!

רש"י דברי הימים ב פרק לד פסוק ל

(ל) ספר הזרית – הרי כל החרדה שחרד המלך על שנמלא כתוב (דברים כ"ח) יולך ה' אותך וראה שקראה התורה אותה זרית (דברים כ"ח) אלה דברי הזרית ולכך אף הוא כרת זרית

... גם ראה יאשיהו כתוב בסמוך אתם נלצים היום כולכם וגו' עד טפכם נשיכם עד לעברך זרית עד כורת עמך היום אמר אף באותו דוגמא אכרות אף אני זרית ששם כתוב אתם נלצים וגו' אף אני ויעמד כל העם הנמלא בירושלים מקטן ועד גדול. ...

מצודות דוד שם:

(ל) ספר הזרית – ספור התוכחות הנאמרים בזרית. הנמלא בית ה' – וזהו על כי בהספר ההוא מלאו תוכחות מגולה בפתיחתה ואף היא כתובה בידי משה המקודשות ומפי ה' והמה סיבות עלומות להחריד את העם לשון לה':

ואין להקשות מהא דתנינא בהוריות יב,א.

והתניא משנגז ארון נגנז שמן המשחה וצנצנת המן ומקלו של אהרן שקדיה ופרחיה וארגז ששלחו פלשתים דורון לישראל שנאמר ואת כלי הזהב אשר השבותם לו אשם תשימו בארגז מצדו ושלחתם אותו והלך ומי גנזו יאשיהו מלך יהודה גנזו

רש"י הוריות דף יב/א

והתניא משנגנז הארון וכו' – מדכתיב תשימו בארגז מלדו, לארגז כלל ארון³⁴ קאי אלמא בהדי ארון נגנז ומדקאמר יאשיהו תנו את ארון ה' בבית וגו' משמע שניה לגונזו:

³⁴ זאת לדעת רבי יהודה [שהלכה כמותו] שדף היה בולט מחוץ לארון ועליו ס"ת מונח, דלא כשיטת רבי מאיר שבצד הלוחות היה מונח בתוך הארון, אבל מה שכתב רש"י ש'ספר עזרה' בו היה המלך קורא בו בהקהל וכו"ג ביוה"כ, הוא נכון לכולי עלמא.

נראה לפרש שאמנם ה'ארגז ששלחו פלישתים' [שהוא הדף הבולט בצד הארון] נגנז גם נגנז,

אך ספרו של משה לא היה בארגז זה, בזמן יאשיהו, שהרי הוטמן מחוץ לארון, והקפיד יאשיהו עליו שלא לגנוזו³⁵, כדי שיהיה תמיד מצוי ונגיש לעם כשיצרכו לקרא בו.

נמצא שיאשיהו אסף את כל ישראל ל'מעמד הקהל' בשנה השמינית, אבל זה אירע בחג הפסח! מוכח שבמשך כל השנה השמינית, עדיין אפשרית 'פעולה נמשכת' של 'הקהל'!

מחריבי בית ראשון, שדדו את כל הכלים ואוצרות המקדש, חוץ מ'ספר העזרה', אותו מסר יאשיהו לידי הכהנים הנאמנים, כך שרד ביד הנאמנים והגיע לידי 'עזרא הסופר'!

נמצא ש'ספרו של משה' נותר בידיהם גם בבית שני ושמרוהו ב'עזרה'³⁶ ואולי לכן נקרא שמו 'ספר עזרה' ולא ספר הארון! וממנו קרא עזרא הסופר כש'הקהל' את העם!

ספר נחמיה פרק ח

(א) וַיֹּאסְפוּ כָל הָעָם פְּאִישׁ אֶחָד אֶל הָרֵחוּב אֲשֶׁר לִפְנֵי שַׁעַר הַמַּיִם וַיֹּאמְרוּ לְעֶזְרָא הַסֹּפֵר לְהָבִיא אֶת סֵפֶר תּוֹרַת מֹשֶׁה אֲשֶׁר צִוָּה יְדֹוֹד אֶת יִשְׂרָאֵל: (ב) וַיָּבִיא עֶזְרָא הַכֹּהֵן אֶת הַתּוֹרָה לִפְנֵי הַקָּהָל מֵאִישׁ וְעַד אִשָּׁה וְכָל מִבֵּין לְשִׁמְעַת בַּיּוֹם אֶחָד לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי: (ג) וַיִּקְרָא בּוֹ לִפְנֵי הָרֵחוּב אֲשֶׁר לִפְנֵי שַׁעַר הַמַּיִם מִן הָאֹרֶץ עַד מַחֲצִית הַיּוֹם נֶגֶד הָאֲנָשִׁים וְהַנְּשִׁים וְהַמְּבִינִים וְאֲזַנֵּי כָל הָעָם אֶל סֵפֶר הַתּוֹרָה: (ד) וַיַּעֲמֵד עֶזְרָא הַסֹּפֵר עַל מַגְדֵּל עֵץ³⁷

³⁵ ועפי"ז יובן מדוע בכל המקורות אודות גניזת הארון, מוזכרים כל הפריטים, חוץ מהפרט הכי חשוב 'ספר העזרה' שלא מוזכר שגנוזהו! [וקשה לומר שזה נכלל ב'ארגז ששלחו פלישתים' שבו היו 'עכברי זהב' ואילו את העיקר לא הזכיר כלל?!]

³⁶ כי הארון כבר היה גנוז במטמוניות עקלקלות, לכן שמרוהו ב'עזרה'.

³⁷ ראה רש"י שם ד"ה אשר עשו לדבר – 'אותו מגדל עץ עשו לשם כך לקרות שם עליו ספר התורה' - השווה למבואר ברמב"ם לגבי ההקהל שעשו בביהמ"ק שהתקינו למלך 'בימת עץ'.

(יח) וַיִּקְרָא בְּסֵפֶר תּוֹרַת הָאֱלֹהִים יוֹם בְּיוֹם מִן הַיּוֹם הָרִאשׁוֹן עַד הַיּוֹם הָאַחֲרֹן וַיַּעֲשׂוּ חֹג שִׁבְעַת יָמִים וּבְיוֹם הַשְּׁמִינִי עֲצָרַת כַּמְּשָׁפֹט:

והיינו 'שנה שכולה הקהל'...

מחידוש זה, אשר 'ספר העזרה' הוצא [בימי בית ראשון] מתוך קדש הקדשים ביום הכיפורים של שנה השמינית, כדי שיקרא בו המלך בסוכות ולא הוחזר למקומו עד 'יום הכיפורים' [של שנה] הבאה עלינו לטובה,

נמצא שישנו 'ביטוי-מעשי' שמתמשך לאורך כל 'שנת הקהל', היינו שבמשך כל השנה כולה הוצג 'ספרו של משה' בעזרה לעיני כל ישראל שנקהלו לבא לראות את הספר הקדמון הזה עם עמודי הכסף המרהיבים שעשה שלמה...

ותכלית הצגתו לא היתה 'לראווה' בלבד, אלא כמה מטרות הושגו על ידי הצגתו:

א. הפגשת האומה ב'מעמד-הקהל' שבכל דור ודור, עם הספר הכי אותנטי, שנכתב בכתב ידו של משה רבנו, דבר המעיד על קדמוניות התורה ועל הרצף-המסורתי בהעברתה מדור לדור, למען יידעו דורותיכם ש"זאת התורה אשר ציוה משה את בני ישראל, על פי ה' ביד משה'.

ב. הצגתו של ספר המקור העתיק והנאמן ביותר, מחוץ למקומו בקה"ק במשך כל שנת הקהל, וודאי נוצלה במשך כל השנה כולה, לפעילות מעשית לאורך כל 'שנת-הקהל'!

שהרי לא יתכן שישאירוהו שנה שלימה מחוץ למקומו, רק בגלל 'אי האפשרות' הטכנית להחזירו למקומו, עד ליום הכיפורים הבא... אלא שהיה בזה שימוש מתמשך על כל 'שנת הקהל' וכדלקמן:

הגהת ספר-המלך מתמשכת גם אחרי חג הסוכות

כתב הרמב"ם הלכות תפילין מזוזה וספר תורה פרק ז
(ב) והמלך מצוה עליו לכתוב ספר תורה אחד לעצמו לשם
המלך יתר על ספר שיהיה לו כשהוא הדיוט שנאמר והיה
כשבתו על כסא ממלכתו וכתב לו וגו' ומגיהין אותו מספר
העזרה ע"פ בית דין הגדול³⁸...

וכבר העיר ע"ז בכס"מ שם³⁹:
...גם מה שכתב 'ומגיהין אותו מספר העזרה' צ"ע מנא ליה?

ובאמת מקורו מתוספתא מסכת סנהדרין פרק ד
(ד) וכותב לו ספר תורה ללמוד לשמו שלא יהא נאות בשל
אבותיו אלא בשלו שנאמר (דברים יז) וכתב לו שתהא כתובה
לשמו ואין רשות להדיוט לקרות בה שנאמר (שם) וקרא בו הוא
ולא הדיוט ומגיהין אותו בב"ד של כהנים ובב"ד של לויים ובב"ד
של ישראל המשיאין לכהונה...

ואימתי יכולין היו בית דין הגדול לראות את 'ספר העזרה', שמשכנו
כבוד בקדש הקדשים?

אלא וודאי שאחת⁴⁰ ההזדמנויות לכך היא ב'שנת הקהל', כאשר
ספר זה עומד [לאחר שהוצא מקה"ק ע"י הכהן הגדול ביום הכיפורים
של שנת הקהל] מוצג בעזרה במשך שנה שלימה, להגיה ממנו את
נצחיות נוסחה של תורה!

ברם, כדי להגיה ממנו את ספר המלך, צריכים היו לקחת מהמלך
את הס"ת שלו, כיצד יקחוהו ממנו, הרי המלך אמור להיות צמוד
תמיד אל ספר התורה שלו?!

וי"ל עפ"י דיוק בלשון הרמב"ם:

³⁸ וכן כתב בהל' מלכים פ"ג ה"א.

³⁹ ובהל' מלכים הנ"ל, הביא הכס"מ בעצמו המקור לרמב"ם מהירושלמי

⁴⁰ כי לדעת התוספות משמע שגם ע"מ לתקנו אפשר להיכנס תמיד לקה"ק או משחרב
משכן שילה, שלא היה 'קדש קדשים', ע"מ לעיין בו.

(ג) לא היה לו ספר תורה קודם שימלוך, צריך לכתוב לו אחר שמלך, שני ספרי תורה, אחד מניחו בבית גנזיו והשני יהיה עמו תמיד לא יסור מעמו אלא בלילה בלבד וכשיכנס לבית המרחץ או לבית הכסא או לישן על מטתו:

הרי שבית דין הגדול יכלו [אחת לשבע שנים בכל שנת הקהל] לקחת מהמלך את ס"ת שלו למשך הלילות, כדי להגיהו מתוך 'ספר העזרה'...

נמצא שבאמצעות ההגהה של 'בית דין הגדול', תתברר כשרותו המובהקת של ספר המלך.

והגהת ספר המלך היתה חיונית ביותר⁴¹, מפני שהיו מלכים שהושפעו מהצדוקים, אזי נדרשת הקפדה מיוחדת 'לבדוק' את נוסח ס"ת של המלך, אם לא הושחלו בו 'זיופים'...

אבל מאחר שכל מטרת השכנת 'ספר העזרה' למשמרת בקדש הקדשים היתה, כדי שישמש עדות אותנטית⁴² לנוסח המקורי של כתב יד משה, לבל יכניסו שיבושים בנוסח התורה.

כמפורש במדרש רבה דברים פרשה ט פסקה ט
כיון שידע משה שהיה לו למות באותו היום, מה עשה? א"ר
ינאי כתב י"ג תורות י"ב לי"ב שבטים ואחת הניח בארון
שאם יבקש [אחד מהם⁴³] לזייף דבר, שיהיו מוציאים אותה
שבארון!

ואף שלצורך זה יכולים היו להשתמש גם ב"ב ספרי התורה שכתב משה ביום פטירתו ונתנם לכל שבט ושבט, שגם הם היו עותקים-מקוריים, בלי 'להטריח' את ספר התורה המונח בקה"ק.

⁴¹ לכן לא מצינו שהרמב"ם פוסק שכל ספרי-התורה יש להגיה גם אותם מ'ספר העזרה', מלבד ספר המלך.

⁴² וזאת עפ"י מקרא מפורש: "לָקַח אֶת סֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה וַשְׁמָתָם אֹתוֹ מִצֵּד אֲרוֹן בְּרִית יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְהָיָה שָׁם בְּךָ לְעֵד" – על מקוריותו של הנוסח להפרכת נסיון שיבושים.

⁴³ ישנם גירסאות 'שאם יבקש אחד לזייף' – אחד בעלמא, אבל לגירסא שבפנים, הכוונה אחד מהשבטים, שגם בידם היו 'ספרי תורה' בכתב ידו של משה ביום פטירתו.

אבל מאחר וספר התורה ה'שבטי', איננו שמור ב'כספת'...
תמיד יכול מאן דהו לעורר חשש, שאנשי שבט זה הכניסו
'זיופים' בטקסט המקורי או שמא החליפו את המקורי בספר
'דמוי-אורגינאלי'...

ומעתה, כדי למנוע טענה של 'זיוף'⁴⁴, מה תועיל נתינת ה'הכשר'
של בי"ד הגדול [שהם רק שבעים ואחד] על כשרות ספר המלך?
אם הנוסח האותנטי של כתב יד משה, איננו נגיש לכל מאן דבעי!

לכן סביר להניח, שבי"ד הגדול משך את הגהת ספר המלך למשך
כמה שבועות, כאשר כל שבוע לקחו מהמלך בלילות את ס"ת
שלו.

ובכל שבוע עסקו זוג דיינים מתוך בית דין הגדול, בהגהה של
'פרשת השבוע', כאשר אחד מהם אוחד בס"ת של משה [ספר
עזרה] וחבירו מחזיק בס"ת של המלך ועורכים השוואת
הניסוחים!

אך בהגיע השבת, היו קוראים במקדש לפני הציבור בפרשת-
השבוע, מתוך ספר תורת משה המקורי, כך שכל העם יכולים
לשמוע הקריאה-השבועית⁴⁵ מהנוסח המקורי של משה,
ולהשוותה עם הכתוב בספריהם הפרטיים!

וזאת על פי מה דאיתא בירושלמי:

משה תקן להם לישראל שיהו קורין בתורה בשבתות ובימים
טובים ובראשי חודשים ובחולו של מועד, שנא' וידבר משה את
מועדי יי אל בני ישראל, עזרא תקן להם לישראל שיהו קורין
שלשה בתורה בשני ובה' ובשבת במנחה:

⁴⁴ שעלולים לטעון ש'הרוצה לזייף ירחיק עדותו' שמונחת בקה"ק או למראה עיניהם
של בי"ד הגדול בלבד ואיננה פתוחה לביקורת הציבור.

⁴⁵ ואי אפשר להסתמך בזה על שמיעת הציבור את קריאתו של המלך שהיתה במעמד
כל העם ב'הקהל', כי המלך קורא רק בספר דברים בלבד ורק קטעים נבחרים, אבל
בשמיעת הקריאה השבועית אפשר לעבור במשך 'שנת הקהל' על כל פרשיות התורה,
כפי שהן נקראות מתוך 'ספר העזרה' של משה.

כך שבמשך כל 'שנת הקהל', היו בכל שבוע זוג דיינים אחר⁴⁶ זוכה לבצע את ההגהה, עד לשבת הקרובה, שבה היו מקריאין את הפרשה-השבועית במקדש, מתוך 'ספר העזרה' של משה.

נמצא שכל שכבות העם יכלו במשך כל שבתות 'שנת-הקהל' להפגש עם הנוסח האותנטי, של כת"י משה - דבר שימנע אפשרות לטענה של 'זיוף'!

'קריאת המלך' וחובת ה'היקהלות' - שני דינים!

ובזאת תיפתר שאלה פשוטה ומתבקשת: הלא העזרה שגודלה קל"ה אמה על קל"ה אמה, יכולה להכיל 18.225 מישראל⁴⁷ [וגם אם יעמדו צפופים תכיל העזרה מקסימום 20.000] והלא העולים לרגל לכבוד מעמד הקהל, הם כל ישראל אנשים נשים וטף, שמספרם עצום ביחס לגודל העזרה.

האמנם יתכן ש-80% מעם ישראל לא זכו ליטול חלק במעמד - המזכיר את - קבלת התורה בהר סיני?!

אלא בהכרח לומר, שדין 'קריאת המלך בעזרה' שעיתויה הוא "במועד שנת השמיטה בחג הסוכות" היינו, במוצאי יו"ט הראשון, הוא חובת המלך! כמ"ש 'תקרא [=המלך] את התורה הזאת נגד כל ישראל באזניהם'

אבל חובת העם היא 'להיקהל'! שעיתויה במשך כל ימי הרגל⁴⁸ כמ"ש 'בבוא כל ישראל ליראות' וגו', היא מצוה בפני עצמה!

⁴⁶ כנרמז בתוספתא דלעיל: "...ומגיהין אותו בב"ד של כהנים ובב"ד של לויים ובב"ד של ישראל המשיאין לכהונה... כדי לזכות מספר רב של דיינים בהגהה מתוך 'ספר העזרה' [תחילה לכהנים שבהם ואח"כ ללוויים שבהם ולבסוף לישראלים שבהם].

⁴⁷ שהן מספר האמות מרובעות שבעזרה - והכלל הוא ש'גברא באמתא יתיב'.

⁴⁸ ראה לעיל המובא בנחמיה ח, יח. שעזרא קרא לפני העם מספר תורת משה בכל יום מימי חג הסוכות! [אף שיתכן שכוונת המסופר שם, היא לקריאת קרבנות החג בפ' פנחס ולא לפרשיות שהיה המלך קורא ב'הקהל']

מצוה טז - **היא שצונו להקהיל את העם כלו בשני מסוכות בכל מוצאי שמטה ולקרוא קצת פרשיות ממשנה תורה באזניהם והוא אמרו הקהל את העם האנשים והנשים והטף וגו' וזו היא מצות הקהל**

[=ולא הזכיר כלל את דין 'המלך', רק כסעיף צדדי – סיים בהמשך דבריו:]
... וכבר התבארו משפטי מצוה זו כלומר איך יקרא ומי יקרא ואיזה דבר יקרא בשביעי ממסכת סוטה:

וכן משמע מהרמב"ם הלכות חגיגה פרק ג
(א) מצות עשה **להקהיל כל ישראל אנשים ונשים וטף בכל מוצאי שמיטה בעלותם לרגל ולקרות באזניהם** [=ולא כתב 'המלך'] מן התורה פרשיות שהן מזרזות אותן במצות ומחזקות ידיהם בדת האמת...[ו]רק בהלכה ג כתב **בנפרד**: (ג) אימתי היו קורין במוצאי יום טוב הראשון של חג הסוכות שהוא תחילת ימי חולו של מועד של שנה שמינית **והמלך הוא שיקרא באזניהם ובעזרת הנשים היו קורין**

וכן בספר החינוך מצוה תריב
שנצטוינו **שיקהל עם ישראל כולו אנשים ונשים וטף במוצאי שנת השמטה בחג הסוכות ביום שני בחג ולקרוא** [=ולא כתב 'המלך'] קצת מספר משנה תורה באזניהם שהוא אלה הדברים, ועל זה נאמר [דברים ל"א, י"ב], הקהל את העם האנשים והנשים והטף וגו'

משרשי המצוה : ... על כן בהיות כל עיקרן בה ראוי שיקהלו הכל יחד בזמן אחד מן הזמנים לשמוע דבריה ולהיות הקול יוצא בתוך כל העם אנשים ונשים וטף לאמר מה הקיבוץ הרב הזה שנתקבצנו יחד כולנו ותהיה התשובה לשמוע דברי התורה שהיא כל עיקרנו והודנו ותפארתנו ... וכענין שכתוב בפירוש בזאת המצוה ולמען ילמדו ויראו את ה'...[ולא הזכיר 'מלך']

רק בהמשך דבריו כתב: "מדיני המצוה - מה שאמרו ז"ל שהמלך הוא היה מחוייב לקרא באזניהם", שזהו **גדר נפרד ממצוות ה'היקהלות'**

וכן בספר 'יראים' רואה אותם כשתי מצוות נפרדות:
בס"י רפט כתב: 'ציוה הקב"ה **שיקרא המלך**...בהקהל' ובס"י רצ כתב: 'ציוה הקב"ה בקרא המלך את התורה שיבואו כולם לשמוע'.

'תשלומי-הקהל' במשך כל ימי החג
נמצא שאלו שלא הצליחו להכנס לקריאת המלך בעזרה [מחמת הדוחק] וגם אלו שעלו לרגל בשאר ימי החג, לא נפטרו מחובת 'הקהל' ומהחובה "למען ישמעו ולמען ילמדו".

אלא שעדיין חלה עליהם חובת ה'היקהלות' בשאר ימי הרגל הקרויין גם הם: 'בבוא כל ישראל ליראות את פני ה' אלוקיך'.

ולכאורה זה מרומז בכפל הלשון דקרא:
"מִקֵּץ שִׁבְעַת שָׁנִים בְּמַעַד שְׁנַת הַשְּׁמִטָּה בַּחֹג הַסְּפֹת: [ומוסיף:]
(יא) בָּבוֹא כָּל יִשְׂרָאֵל לִרְאוֹת אֶת פְּנֵי יְדֹנָד אֱלֹהֵיךָ" - שהרי כל שבעת ימי החג, נחשבים זמן בו עולים 'כל ישראל לראות'

וכיוון שבכל הרגל מצוי עמהם 'ספר העזרה' [ממנו מגיהין את ספר המלך] – הרי בכל יום מימי הרגל, יכול היה אב בי"ד הגדול⁴⁹ לקרא בפניהם מתוך 'ספר העזרה', את 'פרשיות המלך', כאשר בעזרה⁵⁰ נקהלים, כל אלו שלא הספיקו לשמוע את המלך במוצאי יו"ט הראשון! [כ'תשלומין' במשך כל ימי החג]

הנגשת 'ספר העזרה' להשוואות נוסחים – כל השנה
ברם, נוסף על כך, גם לאחר סיום שבעת ימי חג הסוכות, שכבר נגמרה 'מצוות הקהל',

עדיין יש עניין להמשיך במשך כל השנה, לקרא מתוך 'ספר העזרה' [=שנשאר מחוץ לקה"ק במשך כל השנה, עד יום הכיפורים הבא עלינו לטובה] את 'פרשת השבוע' בכל שבת ושבת, כדי שיוכלו כל העם, שיתקבצו בשבתות השנה ב'עזרת הנשים', לערוך השוואת-הנוסח של הספר המקורי עם ספריהם הפרטיים, למנוע טענת חשש זיוף!

ולא די בשמיעתם 'קריאת המלך' במעמד 'הקהל', שמעלתה היא בשיחזור 'מעמד הר סיני' באימה וביראה.

⁴⁹ וראה מנחת חינוך מצוה תריב שהסתפק האם המצוה היא דווקא ב'מלך' [שא"כ נמצא שעד שאול שהיה ה'מלך' הראשון לא קיימו מצוות 'הקהל'?!] או שאפשר גם ב'גדול שבדור' עיי"ש.

⁵⁰ והטו"א [חגיגה ו,א] כתב כיון למצותו משום למען ישמעו ולמען ילמדו, אין צריך עזרה דוקא והוא שהיה בהר הבית משום שהיה רחוב גדול ומחזיק רוב עם.

אבל מ'שמיעה' זו אי אפשר לברר 'חסירות ויתירות' או 'קרי וכתוב' או 'פצוע דכה' בה"א או באל"ף...

לכן ישנה חשיבות בהמשך נוכחות 'ספר העזרה' במשך כל שנת הקהל, לאפשר לכל מאן דבעי, לראות בכל שבוע את נוסחה המדויק של כל 'פרשת השבוע' ולהשוותה עם 'ספריהם הפרטיים'.

על פי הנ"ל יומתק ה'היקש' שהעלה הרבי בהערותו במכתב הכללי להשוות את 'שנת הקהל' ל'שנת היובל' [שגם היא 'שמינית'],

כי גם ב'הקהל' [כמו ב'יובל' שפרטי דיניה בכל שנת היובל] נמשכה פעולתו המעשית של 'ספר העזרה' לאורך כל השנה החל 'מיום כפורים זה עד ליום כיפורים הבא עלינו לטובה' - שהיו כל העולים לירושלים, שומעים בשבעת ימי החג, את 'גדול הדור' קורא ב'פרשת המלך' כתשלומין למצוות 'הקהל'.

וגם במשך כל 'שנת הקהל', שומעים בשבתות את הקריאה-השבתית מתוכו⁵¹, וגם ממנו הגיהו בי"ד הגדול מידי שבוע את ספרו של המלך, לכן יכלו גם כל הציבור להביא ספריהם השבטיים להגהה ולהשוואות נוסח, תוך כדי קריאת התורה השבועית, ב'ספר-העזרה' במשך כל 'שנת הקהל'!

**ע"כ מן הראוי גם בזמן שאין בית המקדש קיים
נעשה פעילות חינוכית לכל עם ישראל 'זכר למקדש'
לחבר אותם לזכירת 'מעמד הר סיני' כיסוד אומתנו**

במשך כל 'שנת הקהל'

**הוי אומר כהכרזת רבנו:
'שנה שכולה הקהל'!**

⁵¹ כמאמר רבא ורב אסי... הואיל ואיתעביד ביה מצוה חדא, נעביד ביה מצוה אחריית [ברכות לט, ב]

לזכות
כל אנ"ש והתמימים שיהיו
המתכנסים בשבת אחים גם יחד

לקראת 'שנת-הקהל' תשפ"ג

להתחזק בפעילות הנמרצת
להקהיל את כל אחב"י

ולחשפיע עליהם בפעולה נמשכת
בכל השנה כולה

בבקשתו הנפשית של
כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש
נשיא דורנו
נבג"כ זי"ע

ולהביא לביאת המשיח
במהרה בימינו
עוד ב'שנת הקהל' השתא